

УДК [001.11:141.7]+008

ФЕНОМЕН ЦІЛІСНОСТІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНА ВЗАЄМОДІЯ

Фрейдліна Вікторія Віталіївна – аспірантка кафедри мистецтвознавства

та загально-гуманітарних дисциплін, Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса, Україна

<http://orcid.org/0000-0002-9452-2349>DOI <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi33.288>vinchester75@gmail.com

Проаналізовано проблему співвідношення особливостей сприйняття феномену цілісності з розвитком соціокультурної взаємодії у суспільстві. Розглянуто трансформування погляду на категорію цілісності у різні історичні періоди формування наукового мислення. Виявлено розбіжності у східній та західній моделях сприйняття феномену цілісності. Окремо висвітлено трансформацію розуміння цілісної картини Всесвіту на основі теорій взаємоузгодженості, взаємопроникнення всіх явищ і речей, набуття стійкості як природних, так і культурних систем завдяки коеволюції, пристосуванню один до одного. Простежено глобальну тенденцію перетворення людства у полісуб'єктивну цілісну культурну єдність в процесі соціокультурної діяльності.

Ключові слова: цілісність, культура, холізм, духовні цінності, соціокультурна взаємодія, акультурація, коеволюція, міждисциплінарна взаємодія.

Постановка проблеми. Багатоаспектний характер проблематики співвідношення цілісності внутрішнього світу людини та соціокультурної взаємодії людей, так само, як і осмислення тісного взаємозв'язку цього співвідношення з реаліями сучасного життя ставить перед наукою безліч питань. Дисбаланс, духовна криза та роз'єднаність суспільства, етнокультурні та конфесійні конфлікти, посилення культурних і політичних протиріч, відчуття соціальної нестабільності спонукають до пошуку шляхів вирішення цих глобальних викликів нашого часу.

Особливу *актуальність* дослідження співвідношення феномену цілісності та соціокультурної взаємодії має з прикладної культурологічної точки зору, оскільки вміщує у собі потенціал об'єднання різних культурних, етнічних, соціальних верств суспільства, підвищення суб'єктивної культури особистості на основі принципів гуманізму, поваги унікальності кожного окремого індивідуума, взаємодовіри, дотримання прав і свобод особистості.

Мета статті: дослідження з культурологічної точки зору становлення та розвитку категорії «цілісність», розкриття взаємозв'язку між цією категорією та соціокультурною взаємодією в людському суспільстві.

Методологія дослідження. Методологічну основу дослідження становлять як базові філософські методи: теоретичний, історичний, методи аналізу, синтезу, абстрагування, конкретизації, так і загальнонаукові: порівняльно-історичний, системний, метод реконструкції культурних полів. Сконструювати модель об'ємного бачення проблеми цілісності як з боку західного, більш прагматичного підходу, так і з, властивий сходу культурній традиції трансцендентальної позиції вдалося завдяки використанню діахронічного, синхронічного, а також історико-генетичного методів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Категорія цілісності внутрішнього світу людини стала предметом чималої кількості досліджень, як в Україні, так і за кордоном. Проблема фрагментації людської природи та соціокультурного розмаїття досліджено у роботах Д. Мешкова, Б. Мосалева. Вивчення онто-гносеологічних аспектів становлення категорії цілісності стало домінантним у працях В. Коткова, В. Кутирева, В. Коляди. Розуміння цілісності людини в єдності її статичного та динамічного компонентів відображено у наукових доробках І. Бондаревича. Проблема вивчення цілісного культурного простору висвітлено у публікаціях С. Комісарова, В. Біблера, І. Тарханова. Релігійно-філософське осмислення цілісного уявлення про духовний світ людини відображено у дослідженнях Л. Буєва, В. Щердакова, С. Кримського, О. Васильєвої. Соціально-психологічні основи цілісності внутрішнього світу людини розроблені у працях Е. Гейко, Г. Балл, С. Максименка. У напрямку вивчення цілісності свідомості працював В. Найдиш. Теоцентричну думку щодо зазначеної проблеми представлено у дослідженнях І. Беяєва та ін.

Незважаючи на значний обсяг матеріалу, проблематика цілісності внутрішнього світу людини у культурологічному дискурсі порушується рідко. Ще менш дослідженим є взаємозв'язок процесу набуття цілісності з соціокультурною діяльністю людини. А отже, існує необхідність у подальшій розробці даної проблеми у культурологічному контексті.

Наукова новизна роботи: вперше представлена спроба виявлення культурних патернів, які складають основу уявлень різних народів та епох про феномен цілісності, їх спільні та відмінні фактори у культурологічному контексті. Зроблено акцент на вплив, який спричиняє соціокультурна взаємодія на внутрішні відчуття цілісності індивіда.

Виклад основного дослідницького матеріалу. Розглядаючи шлях розвитку культури людства та національних культур крізь епохи та тисячоліття, слід зазначити, що складовими його елементами, як правило, слугують знання, які дійшли до нас із глибини століть, транслюючи відгомін тієї культурної традиції, у якій вони зародилися. У надрах стародавніх спостережень світу виникали нові наукові дисципліни з власними предметами досліджень, методологією, своїми термінами та підходами. Тому культурологія, як досить молода наука, оперує не тільки власними методами та поняттями, а й використовує надбання інших дисциплін, що мають більш тривалу історію (філософія, соціологія, психологія, математика та безліч інших). Тому, на нашу думку, розгляд цілісності як культурологічної категорії, можливий лише з опорою на глибоке розуміння ключових філософських підвалин трактування цього феномену.

У пошуках фундаментального, базисного визначення категорії цілісності, перш за все, необхідно звернутися до філософських поглядів мислителів Античності.

Так, давньогрецький філософ Платон, розмірковуючи про безмежність і межі речей, явищ і властивостей, приходять до висновку, що повинна існувати єдина ідея будь-якого предмета та явища, яка б містила у собі нескінченну кількість його проявів. Таким чином, категорію цілісності він осмислює через зіставлення понять «багато» та «єдине». Про єдиний, як суб'єкт вивчення, неможливо висловити жодного твердження, дописати йому будь-який предикат, оскільки це змінить суть єдиного, як абсолютно неподільного.

Розмірковуючи про сутність понять «ціле» та «єдине», у своїй «Метафізиці» Аристотель зазначав: «Цілим називається те, у чому не відсутня жодна частина того, з чого виходить ціле за своєю природою, а також те, що охоплює укладене в ньому так, що останнє становить щось єдине, або як сукупність всього цього. Оскільки загальне та взагалі сприйняте за щось ціле у тому сенсі є загальним, що охоплює багато предметів, оскільки може бути при кожному з них атрибутом і оскільки кожен з них є єдиним у сенсі індивідуального, наприклад, людина, кінь, бог, тому що все це – живі істоти» [1; 206].

Плотін переходить до подання розуму як першої енергії, низхідній з трансцендентної всеєдності, еманції, що містить у собі сукупність існуючого. У III ст. н. е. учень Плотіна Порфирій, коментуючи діалог Платона «Парменід», приходять до думки про об'єднання надіснуючого Єдиного й існуючого буття як такого. Це стало своєрідною сходинкою в осягненні природи єдиного та цілого, а також складовою частиною становлення християнської теології.

Розмірковуючи про сутність поняття «культура», як специфічній, властивій саме людині діяльності, сконструйованій з безлічі форм і проявів, важливо відзначити її глибоку змістовну й евристичну значимість, широту охоплених нею процесів, поглядів, смислових конотацій і т. д. Вивчення категорії цілісності у всій широті її культурних семантичних відтінків, неможливо без аналізу сакральних релігійних традицій і знайомства з теологічними тлумаченнями суті даної категорії.

Звертаючись до найавторитетнішого теологічного джерела західної цивілізації – Священного писання, необхідно зазначити, що в ньому цілісність (whole, wholeness) ототожнюється з повнотою, завершеністю. Найчастіше у Писанні «розуміється, як порушення цілісності, зумовлене гріхопадінням, і жагою до майбутнього спокутування, яке відновить повноту людського існування» [6; 1301].

Таким чином, у християнській культурі закладається думка про початкову втрату людиною цілісності після скоєння перворідного гріха, про недосконалість людської природи внаслідок порушення рівноваги та внутрішньої потреби пошуку себе як цілого, єдиного з Божественним. Однак цікавим є і той факт, що в «Біблії» безліч разів повторюється ідея здобуття цілісності через взаємодію з іншими людьми. Думка про набуття повноти власної індивідуальності в культурній взаємодії з іншими, яскраво виражена алегоричною мовою через уподібнення людства єдиному тілу: «Та нині Бог розклав члени в тілі, кожного з них, як хотів. Якби всі одним членом були, то де тіло було б? Отож, тепер членів багато, та тіло одне. Бо око не може сказати руці: «Ти мені непотрібна»; або голова знов ногам: «Ви мені непотрібні». Але члени тіла, що здаються слабші, значно більше потрібні. А тим, що вважаємо їх за зовсім нешановані в тілі, таким честь найбільшу приносимо, і брудні наші члени отримують пристойність найбільшу, а нашим пристойним того не потрібно. Та Бог змішав тіло, і честь більшу дав нижчому членові, щоб поділення в тілі не було, а щоб члени однаково дбали один про одного. І коли терпить один член, то всі члени з ним терплять; і коли один член пошанований, то всі члени з ним тішаються. І ви тіло Христове, а зосібна ви члени!» [2; 1142].

Отже, бачимо, що розуміння категорії цілісності у християнській культурі є ірраціональним за своєю суттю, воно засноване не на розумі, а на вірі, тяжіє до подолання власної обмеженості та досягненні духовної єдності з Вищим порядком.

У свідомості мислителів Середньовіччя елементи античної наукової думки про цілісність і Єдине переплелися з сакральними, релігійними постулатами про досконалість Христа і «повноті» в

ньому. Уся середньовічна філософія та культура побудовані навколо Бога як єдиного початку, цілісного й об'єднуючого одночасно.

Зі створенням Іоанном Дамаскіном теорії образу у культурній традиції Середньовіччя, незважаючи на шалене протистояння іконоборців та іконошанувальників, з'являється тенденція переходу від символічного зображення Божественного Цілого до художнього зображення видимих ликів святих. Таким чином, суворо дотримуючись канонічності у написанні ікон, людство намагалося осмислити категорію цілісності за допомогою мистецтва.

Використовуючи образ, символ, як путівник до розуміння ірраціонального трансцендентного Універсуму, середньовічні мислителі намагалися осмислити категорію цілісності через звернення до потаємних основ божественної краси. Проблема досягнення цілісності людської природи через визначення Божественної повноти та єдності відображена у працях багатьох середньовічних богословів та вчених: Боеція, Фоми Аквінського, Василя Великого, Григорія Нісського, Іоанна Златоуста, Миколи Кузанського та ін. Філософська та релігійна думка, об'єднуючись із загальнокультурними утилітарно-естетичними цінностями для більш повного об'ємного відображення сакрального духовного переживання, набула ґносеологічної спрямованості, поєднавши суб'єкт сприйняття (людину) з об'єктом пізнання (Богом).

Осмилення поняття «цілісність» у культурі та науці Нового часу піддається подальшій трансформації та поєднується з ідеєю загального розуму, що пізнає. Архітектонічний, впорядкований устрій світу, суспільства, що виникає з одного цілісного джерела, аналітична й інтегруюча функції науково-теоретичного знання є базовими у працях Декарта, Бекона, Лейбніца, Канта, Спінози, Гегеля, Фіхте, Шеллінґа, Фейєрбаха, Риккерта, Гете, Ніцше, Шпенґлера, Гумбольдта, Дільтея. Продуктом розумової діяльності, як його трактує Кант, є «трансцендентальна єдність апперцепції», тобто сприйняття й інтерпретація розмаїття на основі попереднього досвіду. Роздуми про діяльну сутність загальної цілісної свідомості та її здатності трансформуватися в індивідуальні форми людської культури ми знаходимо у «Феноменології духу» Гегеля [23].

Отже, загальна безособова цілісність трактується у той період у співвідношенні з індивідуальною суб'єктивністю і різноманітністю. Тоді ж, рефлексивна, спрямована на себе свідомість поступово переходить у широку описову дескриптивну форму, що дозволяє більш об'єктивно розглядати культурні процеси, які відбуваються у суспільстві.

XX ст. – історична епоха, що характеризується плюралізмом думок, культурологічних поглядів, методологічних підходів до вивчення різних сторін буття та, зокрема, феномена цілісності. Глибинне тлумачення проблеми особистісної цілісності шляхом аналізу унікальної ірраціональності буття та пошуку шляхів подолання своєї природної сутності знаходимо у працях послідовників екзистенціалізму К. Ясперса, Ж. П. Сартра. Так, Ясперс у філософському міркуванні бачить духовну працю, результатом якої стає повернення до порушення цілісності людської природи. Трактований іноді як культурний рух, напрям екзистенціалізму задає необхідність глибокого емоційного переживання цілісної істини для її об'єктивного пізнання.

Поворотом у всій новоевропейській науковій традиції стають ідеї З. Фрейда та його послідовників К. Г. Юнга, К. Хорні, Е. Фромма та ін. Думка про перевагу та всемогутність розуму була поставлена під сумнів. Перші позиції в управлінні людським існуванням віддавалися несвідомим потягам та афектам. Порятунком від взаємознищення людьми один одного внаслідок дії цих афектів і наростання агресивності, Фрейд бачив у гармонійному цілісному поєднанні чоловічої та жіночої частини людської природи, бісексуальності, «спільній реакції Ероса та Танатоса, агресивності та пасивної стійкості, особистісному ризиці та стабільності постійного зв'язку з родом» [11; 308].

Трактування К. Г. Юнгом, учнем та однодумцем З. Фрейда культури, як сховища первинних, архетипних прообразів, дозволяє культурологам опиратися на його роботи, присвячені співвідношенню індивідуальної душі та колективного несвідомого. Для вивчення феномену цілісності важливим є дослідження його уявлень про єдину загальнолюдську душу.

Е. Фромм у свою чергу робить акцент на двоїстій сутності людської природи. Він вводить поняття так званої «екзистенціальної дихотомії», що лежить в основі людського існування, і вимагає дозволу на подолання різноманітних форм відчуження людини від світу і від самого себе. Такого роду дихотоміями, які позбавляють людину відчуття цілісності, є, наприклад, його приналежність до природи і у той же час наділеність розумом, раціонально усвідомлюючим відсутність здатності людини у деяких ситуаціях захистити себе. Представники тваринного світу перед обличчям небезпеки не розмірковують про можливість загибелі. Наділена ж розумом людина, схильна свідомо прораховувати можливі варіанти розвитку подій, що не тільки диктує спосіб вирішення проблеми, а й породжує невпевненість і страх у його душі. Наступною дихотомією, що впливає на життя людини, яку неможливо переоцінити, є усвідомлення життя та його завершення – смерті. Такого роду двоїстість людської природи, на думку

Фромма, закладено спочатку в її сутнісну структуру та визначає потенційні прагнення людини до цілісності та гармонії, тобто до вивільнення від цього внутрішнього протистояння.

Велику увагу вивченню впливу соціокультурної взаємодії на стан цілісності внутрішнього світу людини приділено у роботах російських мислителів В. Вернадського, М. Бердяєва, Н. Моїсєєва, В. Соловйова, В. Лоського, П. Флоренського та ін. В їх дослідженнях знаходимо як наукові погляди, що базуються на основоположній силі людського розуму, так і спроби релігійно-наукового осмислення досліджуваної категорії.

Розвиваючи напрям, що пов'язує релігійну та наукову думку, і розмірковуючи над метою людського існування та впливом духовних, культурних і природних сил на розвиток особистості В. Соловйов, зокрема писав: «Не будучи причетним до світу (природному, соціальному, культурному, трансцендентному) людина не досягає власної повноти та свободи. <...> Освіта – процес розвитку та саморозвитку особистості, який пов'язаний з оволодінням соціально значущим досвідом людства, втіленим у знаннях, уміннях, творчій діяльності та емоційно-ціннісному ставленні до світу, процесу наближення до ідеального Образу». [8]

В. Вернадський, перш за все, як учений-натураліст, розглядав людину як силу, здатну формувати не тільки своє суспільство, а й біосферу в цілому, яка, в свою чергу, створює нову цілісну культурну оболонку планети. Результатом дії цієї оболонки може стати перехід людства до нового еволюційного стану. Спираючись на думки В. Вернадського, французький філософ і математик Е. Леруа на початку 20-х років, дасть назву цій новій мисленнєвій складовій оболонки планети, яка існує у нерозривній єдності природного та біологічного – «ноосфера». Таким чином, категорія цілісності отримує наступну, по суті, культурантропологічну інтерпретацію. Природа, душа, розум і все людське суспільство виступають як єдине взаємодіюче, взаємовпливаюче ціле, що розвивається за принципом коеволюції. Згодом ці ідеї були розвинені французьким вченим Тейяром де Шарденом.

Вагомий внесок у вивчення цілісності як категорії, що об'єднує культурну та соціальну взаємодію, вніс південноафриканський вчений Я. Сметс. Ним сформована концепція «філософії цілісності» та введений термін «холізм», основна ідея якого може бути виражена фразою «ціле не є сумою його частин, а завжди є чимось більшим». Це ствердження може бути проілюстровано тим, що велика кількість будинків та жителів, ще не є містом, а скупчення людей ще не є суспільством. Для розвитку цілісності необхідна наявність якоїсь сполучної сили, яка не тільки скріпить усі елементи, але й дозволить їм, вступати у взаємодію один з одним, витримувати зміни. Важливою властивістю, яка утворюється у результаті цього перетворення системи, є емерджентність, тобто наявність у ній нових специфічних характеристик, невластивих основним складникам її елементів.

Із терміном емерджентність тісно пов'язане уявлення про синергію, як поняття, що акцентує увагу на підсиленні біфуркаційного ефекту об'єднання дій декількох факторів і, як наслідок, на формуванні результату, який значно перевищує суму цих впливів. Для вивчення категорії цілісності у соціокультурному контексті подібний висновок має особливе значення, оскільки виокремлює думку про те, що взаємодія, комунікація різних людей, верств суспільства, несе потенціал, що перевищує поодинокі дії індивідів, а, значить, сприяє вдосконаленню як індивідуальної культури окремої особистості, так і загальнокультурного середовища соціуму в цілому.

Проекуючи ці ідеї на культурну ситуацію у людському середовищі, можна припустити, що інтерперсональна комунікація, посилена загальною ідеєю, створює передумови для появи якоїсь нової еволюційної структури, більш стійкої, оскільки вона опирається на основні закони світопорядку та базові принципи суспільного ладу.

Культурно-моральне вдосконалення людства, ідеї всеєдності, нерозривного зв'язку людини зі світом та іншими людьми, які пронизують всю західну науку, кореспондують із трансцендентальним містичним (сакральним) світоглядом філософії Стародавнього Сходу (буддизмом, даосизмом, філософією Вед, конфуціанством).

Необхідно відзначити, що західна культура під час свого становлення і розвитку мала тенденцію, скоріш до пошуку протиріч і розбіжностей у питаннях сутнісної цілісності людини та світу (людина та Бог, людина та держава, людина та природа). В основі ж східної системи світосприйняття лежить розуміння більшого взаємопроникнення, усвідомлення глибокого іманентного зв'язку людської істоти й абсолютної трансцендентальної єдності.

Культурна картина сучасного світу вкрай різноманітна. Сьогодні людина усвідомлює себе причетною одразу до декількох культурних традицій. Це, з одного боку, слугує зміні культурних кодів, породжує появу нових модусів свідомості й ускладнює осмислення феномену цілісності, а з іншого – зумовлює появу нових концепцій досягнення буття, які ще потребують осмислення.

Однією з концепцій створення цілісного світу, що знаходиться на стадії становлення, є концепція універсального еволюціонізму, яка є продовженням розробок К. Ціолковського, П. Тейара де Шардена, В. Вернадського, Н. Моїсєєва, А. Уайтхеда та ін. У рамках цієї концепції категорія цілісності є глобальною – весь світ постає як єдина система. Цілісно розглядається і вся сукупність еволюційних процесів: природних, історичних, культурних, соціальних, технічних.

Розвивається, сформульована раніше Е. Янчем, теорія коеволюції та систем, що самоорганізуються. У своїх роботах Янч розмірковує як про стійкість природних систем, завдяки взаємному пристосуванню один до одного (коеволюція), так і про цілісність культурних систем людського суспільства. У своїй книзі «Філософія та екологія» В. Хесле [13] висловлює думку про необхідність зміни етичних категорій сучасності, перехід від роздробленого знання до глибокого цілісного міждисциплінарного утворення. Тільки таке об'ємне уявлення про різні напрями науки у поєднанні з розумінням цілісності буття у його метафізичному та релігійному сенсі, здатне буде, на його думку, врятувати людство від культурно-екологічної кризи, у якій воно знаходиться зараз.

У наш час розвивається також «теорія бутстрапа», запропонована Джефрі Чу, відповідно до якої загальна структура Всесвіту розглядається як самоузгоджена мережа елементів, кожен з яких не може мати характеристики фундаментального, а виступає у якості складника інших ділянок мережі. Ця теорія виявляє безліч спільного як зі східним розумінням світобудови, так і з квантовою фізикою. Цілісність, єдність, взаємопов'язаність, взаємоузгодженість і взаємопроникнення всіх явищ і речей – є тими категоріями, якими оперують як філософи Стародавнього Сходу, так і послідовники теорії бутстрапа для пошуку шляхів досягнення Абсолютної цілісності. Тим не менш, характерною рисою східного світогляду залишається тенденція ірраціонального, скоріш емпіричного сприйняття сутності речей, на відміну від західного погляду пояснити все на рівні розуму.

На наш погляд, дослідження категорії цілісності є перспективним як у плані отримання знань про устрій світу, так і в можливості використовувати ці знання для вдосконалення культури взаємодії у ньому.

Висновки. Незважаючи на стрімкий розвиток науки та технічний прогрес, важливість досліджень у галузі культурології зростає. Природна, соціальна та духовна сутність людини у пошуці цілісності власного внутрішнього світу виявляється у потребі об'єднання зі світом зовнішнім. Цей процес перетворюється у різні форми соціокультурної взаємодії, як між окремими людьми, так і між цілими націями. Яскравим прикладом тому є стрімкий розвиток всесвітньої інформаційної мережі – Інтернет, у рамках якої сучасні люди отримують можливість не тільки віртуальної, але й, реальної соціокультурної взаємодії. Процес акультурації, що раніше поширювався лише на деякі народи, зараз набуває глобального характеру. Незважаючи на політичну, економічну, екологічну кризу, в напрямі культури взаємної комунікації між людьми спостерігається потужна тенденція об'єднання у цілісну, комплексну культурно-інтелектуальну систему. Важливим для сучасного світу стає доступність наукового знання та вміння продемонструвати результати своїх досліджень колегам з інших наукових напрямів, здатність до співпраці та міждисциплінарної взаємодії. Отже, соціокультурна діяльність на основі морально-етичних принципів, які походять з давніх часів, може стати одним із чинників перетворення людства у полісуб'єктивну цілісну культурну єдність.

Список використаної літератури

1. Аристотель. Соч. в 4 т. Т. 1. Москва: Мысль, 1976. 550 с.
2. Библия. Книги священного писания Ветхого и Нового завета : «Кэмпус Крусейд Фор Крайст», 1991. 1224 с.
3. Гегель В.Ф. Феноменология духа. Москва: Наука, 2000. 495 с.
4. Моисеев Н. Н. Восхождение к Разуму. Мичиганский ун-т: «Издат.», 1993. 174 с.
5. Полищук В. И. Субъект культуры в философии Гегеля. Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2012. № 2 (16): в 2-х ч. Ч. I. С. 162-169.
6. Райкен Л., Уилхойт Д., Лонгман Т. Словарь библейских образов. Изд.: СПб, 2005. 1424 с.
7. Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре. СПб.: Образование, 1911. 65 с.
8. Симоненко Т. И. Идея В. С. Соловьева о духовном развитии человека в контексте философии образования. Серия «Symposium», *Минувшее и непреходящее в жизни и творчестве В.С.Соловьева.*, Вып. 32/ Материалы междунар. конф., 14-15 февр. 2003 г. Санкт-Петербург: Санкт-Петербург. филос. об-во, 2003. С. 240-244 [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://anthropology.ru/ru/text/simonenko-ti/ideya-vssoloveva-o-duhovnom-razvitii-cheloveka-v-kontekste-filosofii-obrazovaniya>
9. Синергетическая парадигма: Социальная синергетика: сб. ст. Москва: Прогресс – Традиция, 2009. 688 с. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://prometeus.nsc.ru/acquisitions/10-06-01/cont13.ssi>
10. Универсальный эволюционизм и глобальные проблемы / Рос. акад. наук, Ин-т философии. Москва: ИФ РАН, 2007. 253 с. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://znanium.com/bookread2.php?book=357125>
11. Философия культуры. Становление и развитие Под ред. М. С. Кагана. СПб.: Лань, 1998. 448 с.

12. Фромм Э. Иметь или быть. Москва: «АСТ», 2000. 448 с.
13. Хесле В. Философия и экология. Москва: «Ками», 1994. 192 с.
14. Янч Э. Самоорганизующаяся Вселенная. *Общественные науки и современность*. 1999. № 1. С. 143-158 [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://ecsocman.hse.ru/text/18417030/>

References

1. Aristotel. Soch. v 4 t., t. 1. Moskva: Mysl, 1976. 550 s.
2. Bibliia. Knigi svyashchennogo pisaniiia Vetkhogo i Novogo zaveta: «Campus Krusade For Christ», 1991. 1224 s.
3. Hegel W. F. Fenomenologiiia dukha. Moskva: Nauka, 2000. 495 s.
4. Moiseev N. N. Voskhozhdenie k Razumu. Michiganskii universitet: «Izdat.», 1993. 174 s.
5. Polishchuk V. I. Subiekt kultury v filosofii Hegelia. Istoricheskie, filosofskie, politicheskie i yuridicheskie nauki, kulturologiia i iskusstvovedenie. Voprosy teorii i praktiki. Tambov: Gramota, 2012. № 2 (16): v 2-kh ch. Ch. I. C. 162-169
6. Rayken L., Uilkholt D., Longman T. Slovar bibleiskikh obrazov. Izd.: SPb, 2005. 1424 s.
7. Rikkert G. Nauki o prirode i nauki o kulture. SPb.: Obrazovanie, 1911. 65 s.
8. Simonenko T. I. Ideia V. S. Soloveva o dukhovnom razvitii cheloveka v kontekste filosofii obrazovaniia// Seriiia «Symposium», Vyp. 32. Materialy mezhdunarodnoi konferentsii 14-15.02.2003 s.240-244 [Elektronnyi resurs] Rezhim dostupu: <http://anthropology.ru/ru/text/simonenko-ti/ideya-vssoloveva-o-duhovnom-razvitii-cheloveka-v-kontekste-filosofii-obrazovaniya>
9. Sinergeticheskaia paradigma: Socialnaia sinergetika: sb.st. M.: Progress - Tradiciia, 2009. 688 s. [Elektronnyi resurs] Rezhim dostupu: <http://prometeus.nsc.ru/acquisitions/10-06-01/cont13.ssi>
10. Universalnyi evoliutsionizm i globalnye problemy / Ros. akad. nauk, In-t filosofii. M.: RAN, 2007. 253s. [Elektronnyi resurs] Rezhim dostupu: <http://znanium.com/bookread2.php?book=357125>
11. Filosofiiia kultury. Stanovlenie i razvitie. Pod red. M. S. Kagana. SPb.: «Lan», 1998. 448 s.
12. Fromm E. Imet ili byt. Moskva: «АСТ», 2000. 448 s.
13. Khesle. V. Filosofiiia i ekologiiia. Moskva: «Kami», 1994. 192 s.
14. Yanch E. Samoorhanyziushchaia Vselennaia. Obshchestvennue nauky y sovremennost. 1999. № 1. S.143-158 [Elektronnyi resurs] Rezhym dostupu: <http://ecsocman.hse.ru/text/18417030/>

ФЕНОМЕН ЦЕЛОСТНОСТИ И СОЦИОКУЛЬТУРНОЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ В ОБЩЕСТВЕ

Фрейдлина Виктория Витальевна – аспирантка

кафедры искусствovedения и общегуманитарных дисциплин,
Международный гуманитарный университет, г. Одесса, Украина

Проанализирована проблема соотношения особенностей восприятия феномена целостности с развитием социокультурного взаимодействия в обществе. Изучен процесс трансформации взгляда на категорию целостности внутреннего мира человека в разные исторические периоды формирования научной мысли. Выявлены расхождения в восточной и западной моделях осмысления данного феномена. Кроме того в статье проанализированы тенденции изменения понимания целостной картины мира на основе теорий взаимосогласованности, взаимопроникновения всех явлений и предметов, а также тенденции приобретения устойчивости как природных, так и культурных систем благодаря коэволюции, приспособлению друг к другу. Отслежена глобальная тенденция преобразования человечества в полисубъективное целостное культурное единство в процессе социокультурной деятельности.

Ключевые слова: целостность, культура, холизм, духовные ценности, социокультурное взаимодействие, аккультурация, коэволюция, междисциплинарное взаимодействие.

THE PHENOMENON OF INTEGRITY AND SOCIO-CULTURAL INTERACTION IN SOCIETY

Freidlina Viktoriia – postgraduate of the

Department of arts and humanities disciplines
International Humanitarian University, Odesa, Ukraine

The article analyzes the problem of the correlation between the perception of the phenomenon of integrity and the development of sociocultural interaction in society. The process of transforming the view on the category of integrity of the inner world of a person in different historical periods of the formation of scientific thought is studied. Discrepancies in the eastern and western models of understanding this phenomenon are revealed. In addition, the article analyzes the trends in the understanding of the holistic picture of the world based on theories of interconnectedness, the interpenetration of all phenomena and objects, as well as the tendency to acquire stability of both natural and cultural systems due to co-evolution, adaptation to each other. The global trend of the transformation of mankind into a multisubjective integral cultural unity in the process of sociocultural activity is tracked.

Key words: integrity, culture, holism, spiritual values, sociocultural interaction, acculturation, co-evolution, interdisciplinary interaction.

UDC [001.11:141.7]+008

THE PHENOMENON OF INTEGRITY AND SOCIO-CULTURAL INTERACTION IN SOCIETY

Freidlina Viktoriia – postgraduate of the Department
of arts and humanities disciplines
International Humanitarian University, Odesa, Ukraine

The aim. The aim of the article is to research from the cultural point of view the formation and development of the category «integrity», uncovering the relationship between this category and sociocultural interaction in human society.

Research methodology. Methodological basis of the study is comparative-historical, systematic, method of reconstruction of cultural fields. The model of volumetric vision of the problem of integrity was succeeded by the use of diachronic, synchronous and historical-genetic methods.

Results. The process of acculturation, which had previously been extended to only a few people, now is taking on a global character. Despite the political, economic, environmental crisis, there is a strong tendency towards a unified, integrated cultural and intellectual system in the direction of a culture of mutual communication between people. Consequently, sociocultural activity on the basis of moral and ethical principles, dating back to ancient times, can become a factor in the transformation of humanity into a polysubjective holistic cultural unity.

Novelty. For the first time is made an attempt to identify the cultural patterns that underlie the perceptions of different peoples and epochs about the phenomenon of integrity in the cultural context.

The practical significance. The results of the research can be used in the studying of the potential of uniting different cultural, ethnic, social strata of society, enhancing the subjective personality culture.

Key words: integrity, culture, holism, spiritual values, sociocultural interaction, acculturation, co-evolution, interdisciplinary interaction.

Надійшла до редакції 4.11.2019 р.

УДК 79.091

ПРИНЦИПИ ПІЗНАННЯ ПОБУТУВАННЯ ПЕРФОРМАНСУ

Шкляренко Жанна – аспірантка, Київський національний
університет культури і мистецтв, м. Київ
<http://orcid.org/0000-0002-7749-0453>
DOI <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi33.289>
shkhliarenko@gmail.com

Стаття присвячена дослідженню шляхів вивчення перформансу як культурного явища. Зростаюча увага до цього феномену зумовлена відсутністю лінії розмежування його з життям, створенню особливої реальності, спроможністю викликати потужні емоційні стани та взаємемпатії. Проблематичність у вивченні його полягає у складності архівування, хиткий своєрідний наратив, що вислизає зі сприйняття невідомого глядача, міграція з виставкових зал у соціальну сферу, супроводжувана жанровими новоутвореннями. Даним дослідженням зроблено спробу аналізу шляхів пізнання культурного явища перформансу, визначені особливості побутування, виявлено закономірності проявів та варіативність в сучасній культурі.

Ключові слова: актуальне мистецтво, мистецтво дії, перформанс, соціальне мистецтво, live art, media art, public art.

Постановка проблеми. Зростання значимості перформансу в сучасній культурі відбувається завдяки його впливу на всі сфери людського життя. Шляхом використання перформативу в перформансі актори не віддаляються від тих станів, які інсценуються і їхні дії показані у прямому, а не переносному значенні. Проте, сприйняття перформансу ускладнюється відсутністю вербального тексту, що пов'язано з наративними особливостями та синкретичним характером цього явища. Для реалізації в культурній сфері перформанс має потужний потенціал, оскільки, через швидке формування невербальних змістів і симультанність, уможливорює швидке чуттєве сприйняття творчих образів у людини. Аналіз сучасного культурного явища перформансу дасть змогу виявити позитивні й негативні сторони побутування перформансу, важливі для суспільного розвитку.

Огляд літератури. Еволюція перформансу простежується, передусім, у дослідних матеріалах представників США у 60-70-ті рр. XX ст. (Р. Шехнера «Теорія перформансу» («Essays on Performance Theory», 1976); А. Генрі «Тотальне мистецтво: енвайромент, хепенінг і перформанс» («Total Art: Environments, Happenings and Performance», 1974); Р. Голдберг «Мистецтво перформансу. Від футуризму до наших днів» («Performance Art. From Futurism to the Present», 1979) та передуючим роботам британців, лінгвіста Д. Остін (John Langshaw Austin) 1962 р., що розробив теорію мовленнєвих актів і В. Тернер (Victor Turner) з його дослідженнями «обрядів переходу».